

กฎหมายการห้ามให้สินสอดเนื่องในการแต่งงานของประเทศอินเดีย (Dowry prohibition law of India)*

อรอร กฤษณะทรัพย์**

บทนำ

สินสอดนับว่าเป็นวัฒนธรรมประเพณีของการแต่งงานที่มีมาอย่างช้านานโดยเป็นการตอบแทนอันเนื่องจากการสมรส โดยที่ฝ่ายชายจะมอบทรัพย์สินให้แก่ฝ่ายหญิงหรือฝ่ายหญิงมอบให้แก่ฝ่ายชายซึ่งหน้า การให้สินสอดนี้จะแตกต่างกันไปตามประเพณีของแต่ละประเทศหรืออาจเรียกได้ตามภาษาทั่วไปว่าเป็น “ค่าสินหิ้วบ่าวนาง” หรือ “ค่าน้ำนมข้าวป้อน” โดยการให้สินสอดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการตอบแทนที่บิดามารดาเลี้ยงดูหญิงหรือชายจนเติบโตใหญ่จนได้มีการสมรสเกิดขึ้น^๑

ตามวัฒนธรรมประเพณีของประเทศอินเดีย การให้สินสอดจะเป็นการตอบแทนที่ฝ่ายหญิงมีหน้าที่ต้องมอบทรัพย์สินให้แก่ฝ่ายชาย จนกระทั่งในปี ค.ศ. ๑๙๖๑ รัฐบาลของประเทศอินเดียได้ประกาศใช้กฎหมาย Dowry Prohibition Act เพื่อห้ามการให้สินสอดเนื่องจากเป็นช่องทางของการบิบบังคับเพื่อเรียกร้อยทรัพย์สินจากฝ่ายหญิงอันนำไปสู่การใช้ความรุนแรงภายในครอบครัว เกิดการทารุณกรรมที่ทำให้หญิงตกอยู่ในภาวะอันตรายทั้งด้านร่างกาย จิตใจและชีวิต อันเป็นอาชญากรรมที่ร้ายแรงต่อสตรีเพศภายในประเทศอย่างยิ่ง จึงนับว่าเป็นประเทศตัวอย่างที่มีการตรากฎหมายเพื่อจำกัดพฤติกรรมของมนุษย์ต่อการห้ามปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีของที่มีมาอย่างยาวนาน อย่างไรก็ตาม กฎหมายดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อสภาพบังคับใช้อย่างแท้จริง จึงทำให้ภาครัฐไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ของการแก้ปัญหาได้

* บทความประจำเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๘

** บุคลากรจัดทำฐานข้อมูลกฎหมายฝ่ายค้นคว้าและเปรียบเทียบกฎหมาย กองกฎหมายต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

^๑ วรินเศรษฐ์ สุขประเสริฐ, “สถานะสินสอดตามกฎหมายไทย”, จาก [สถานะสินสอดตามกฎหมายไทย, LEGAL STATUS OF SIN-SOD \(BRIDE PRICE\) IN THAI LAW](#), หน้า (1). สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๘.

สาระสำคัญ

ช่วงสมัยพระเวท (Vedic period) ของประเทศอินเดีย การแต่งงานจะเกิดขึ้นด้วยพิธีกรรมที่เรียกว่า Kanyadan เป็นศัพท์สันสกฤต โดย Kanya แปลว่า เด็กผู้หญิง และ Dan แปลว่า การกุศลและความมีน้ำใจตามปรัชญาของอินเดีย ดังนั้น จึงหมายถึง การที่พ่อแม่มอบลูกสาวให้แก่สามีในอนาคต ตามคัมภีร์ของศาสนาฮินดูถือเป็นการทำบุญครั้งใหญ่ที่สุดของผู้เป็นพ่อแม่ โดยการมอบลูกสาวเพื่อแลกกับพรและการชำระบาปอย่างสูงสุด^๒ ซึ่งการแต่งงานนั้นจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อเจ้าสาวส่งมอบเงินสดหรือทรัพย์สินที่มีค่าให้แก่เจ้าบ่าว ซึ่งเรียกว่า “Varadakshina” อันเกิดจากการมอบให้ด้วยความรักใคร่และความสมัครใจโดยไม่ได้เกิดจากการบังคับใด ๆ เมื่อสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา การส่งมอบเงินสดหรือทรัพย์สินมีค่าอื่น ๆ นั้นเกิดขึ้นโดยการบังคับ ไม่เพียงแต่ในระหว่างพิธีแต่งงานเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงความสัมพันธ์ภายหลังการแต่งงานด้วย^๓ ดังปรากฏในคดี *Y.K. Bansal v. Anju, All LJ 914* ที่สามีได้เรียกร้องเงินจำนวน ๕๐,๐๐๐ รูปีจากพ่อของภรรยาภายหลังจากการแต่งงาน และเมื่อไม่ได้รับเงินดังกล่าวจึงโกรธเคืองและทรมาณภรรยา และข่มขู่ว่าจะแต่งงานใหม่ ศาลจึงตัดสินว่าเงินจำนวนดังกล่าวถูกเรียกร้องอันเนื่องมาจากรากฐานความสัมพันธ์ของการแต่งงานและมีลักษณะเป็นการเรียกร้องสินสอด แม้ว่าจะเกิดภายหลังการแต่งงาน^๔

การบังคับให้มีการให้สินสอดนำมาซึ่งการกดขี่สตรีเพศและความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ก่อนที่ประเทศอินเดียจะได้รับเอกราช รัฐ Sindh ได้ออกกฎหมายที่มีชื่อว่า “Sindh Deti Leti Act 1939” เพื่อจัดการกับปัญหาของสินสอดที่เกิดขึ้นภายในเขตของตน แต่ก็ไม่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ได้ ต่อมารัฐ Bihar และ Andhra Pradesh จึงได้ตรากฎหมาย “The Bihar Dowry Restraint Act 1950” และ “The Andhra Pradesh Dowry Prohibition Act 1958” แต่กฎหมายทั้งสองฉบับนี้ก็ยังคงไม่สามารถบรรลुวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้เช่นกัน การกดขี่และทารุณกรรมสตรีเพศได้ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นจึงเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลของประเทศอินเดียจึงแก้ไขปัญหาด้วยการตรา

^๒ Archana Sinha and Sughandhika Giri, “Dowry Custom and Women’s Slavery”, จาก [Dowry Custom and Women’s Slavery | New Sociological Perspectives](#). สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๘

^๓ “The Dowry Prohibition Act, 1961”, จาก [Microsoft Word - Dowryprohibition.doc](#). สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๘

^๔ Asmita Chakraborty, “The Dowry Prohibition Act | What you must Know”, จาก [The Dowry Prohibition Act | What you must Know – Criminal Law Research & Review](#). สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๘



กฎหมาย “The Dowry Prohibition Act 1961”^๕ และประกาศใช้ในปีเดียวกันนั้น ร่วมกับการเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 304B และ 498A ของกฎหมาย Indian Penal Code โดยมีสาระสำคัญที่สรุปพอสังเขปได้ ดังนี้

ก. สาระสำคัญของกฎหมาย Dowry Prohibition Act 1961

นิยามศัพท์ของสินสอด กฎหมายกำหนดนิยามคำว่า “สินสอด” หมายถึง ทรัพย์สินหรือหลักประกันอันมีค่าใด ๆ ที่มอบให้หรือตกลงว่าจะให้ไม่ว่ากระทำโดยทางตรงหรือทางอ้อมในช่วงเวลาก่อนหรือภายหลังจากการแต่งงานจากฝ่ายหนึ่งที่มีมอบให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งหรือโดยผู้ปกครองของฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลอื่นใดที่มีมอบให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลของอีกฝ่ายหนึ่ง^๖

บทลงโทษของการให้และเรียกรับสินสอด กฎหมายบัญญัติห้ามทั้งการเรียกรับและการให้สินสอดที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงาน หากมีการให้หรือสนับสนุนเพื่อให้สินสอด ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายจะมีโทษจำคุกไม่เกิน ๕ ปีและปรับไม่เกิน ๑๕,๐๐๐ รูปี หรือตามมูลค่าของสินสอดแล้วแต่จำนวนใดจะสูงกว่า^๗

สำหรับการเรียกรับสินสอดนั้น มีโทษจำคุกตั้งแต่ ๖ ถึง ๑๒ เดือนและปรับไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ รูปี^๘

ข้อตกลงเกี่ยวกับสินสอด หากมีการทำข้อตกลงเกี่ยวกับการเรียกรับหรือให้สินสอด ข้อตกลงเช่นนี้จะตกเป็นโมฆะ^๙

การห้ามการโฆษณาเกี่ยวกับสินสอด หากมีการเสนอให้ลงโฆษณา หนังสือพิมพ์ วารสาร หรือสื่ออื่นใด ในลักษณะการแบ่งปันทรัพย์สินหรือเงินหรือทั้งสองอย่าง หรือหุ้นในธุรกิจหรือประโยชน์อื่นใดเพื่อแลกกับการแต่งงานของลูกชายหรือลูกสาวหรือญาติใด ๆ ผู้ฝ่าฝืนจะถูกลงโทษจำคุกไม่น้อยกว่า ๖ เดือนและอาจสูงที่สุดถึง ๕ ปี หรือปรับเป็นเงิน ๑๕,๐๐๐ รูปี^{๑๐}

^๕ สามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ [India Code: Dowry Prohibition Act, 1961](#). สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๖๘

^๖ Section 2 of The Dowry Prohibition Act, 1961.

^๗ Section 3 of Dowry Prohibition Act, 1961.

^๘ Section 4 of Dowry Prohibition Act, 1961.

^๙ Section 5 of Dowry Prohibition Act, 1961.

^{๑๐} Section 4A of Dowry Prohibition Act, 1961.



ภาระการพิสูจน์ ตกอยู่แก่ฝ่ายของผู้ถูกกล่าวหา เพื่อพิสูจน์ว่าตนไม่ได้เรียกรับหรือให้สินสอด โดยมีหน้าที่พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง^{๑๑}

การส่งมอบสินสอดให้แก่หญิง หากบุคคลอื่นใดยึดถือสินสอดของหญิงใดที่ได้มาจากการแต่งงาน บุคคลนั้นจะต้องส่งมอบสินสอดดังกล่าวให้แก่หญิงภายใน ๓ เดือนนับตั้งแต่แต่งงาน หรือหลังจากที่ได้รับทรัพย์สินหรือเมื่อหญิงอายุครบ ๑๘ ปี และหากหญิงตายทรัพย์สินดังกล่าวจะตกแก่ทายาทของหญิงนั้นต่อไป ผู้ที่ฝ่าฝืนจะถูกลงโทษจำคุกตั้งแต่ ๖ เดือน ถึง ๒ ปี หรือปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ รูปี^{๑๒}

บทบัญญัติอื่น ๆ เช่น การรับฟ้องคดีอาญา (Cognizance of offences)^{๑๓} การให้อำนาจเจ้าหน้าที่สามารถดำเนินการได้และสามารถประกันตัวได้แต่เป็นความผิดที่มีอายุยอมความได้^{๑๔}

ข. บทบัญญัติเพิ่มเติมของประมวลกฎหมายอาญาอินเดีย (Indian Penal Code)

เนื่องด้วยคดีความเกี่ยวกับการเรียกรับสินสอดนั้นเพิ่มมากยิ่งขึ้น^{๑๕} บทบัญญัติมาตรา 498A มีเจตนารมณ์เพื่อป้องกันการทรمانของผู้หญิงจากสามีหรือญาติของสามี หากสามีหรือญาติของสามีมีการกระทำการทารุณกรรมผู้หญิงจะต้องถูกจำคุกไม่เกิน ๓ ปี และจำคุกตลอดชีวิต

โดยบทบัญญัตินี้ดังกล่าวได้บัญญัติถึงคำว่า “ทารุณกรรม (Cruelty)” หมายถึง (๑) การกระทำโดยเจตนาใด ๆ ที่อาจทำให้หญิงนั้นฆ่าตัวตายหรือทำให้ได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือเป็นอันตรายต่อชีวิตร่างกาย หรือสุขภาพไม่ว่าทางจิตใจหรือทางกาย หรือ (๒) การคุกคามหญิงที่มีจุดประสงค์เพื่อบังคับให้หญิงหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกระทำการผิดกฎหมายใด ๆ สำหรับทรัพย์สินหรือหลักประกันอันมีค่า หรือเกิดจากการกระทำของหญิงนั้นหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อการตอบสนองต่อการเรียกรับดังกล่าว

สำหรับบทบัญญัติมาตรา 304B ที่มีเจตนารมณ์เพื่อแก้ไขปัญหามาจากการที่ผู้หญิงต้องเสียชีวิตจากการถูกเรียกรับสินสอด^{๑๖} ซึ่งเป็นการตายที่ไม่ใช่กรณีตามปกติและภายในระยะเวลา ๗ ปี

^{๑๑} Section 8A of Dowry Prohibition Act, 1961.

^{๑๒} Section 6 of Dowry Prohibition Act, 1961.

^{๑๓} Section 7 of Dowry Prohibition Act, 1961.

^{๑๔} Section 8 of Dowry Prohibition Act, 1961.

^{๑๕} Eshan Singhal and Kamal Hasme, “Misuse of Dowry Prohibition Act, 1961”, หน้า ๑๘, จาก [\(PDF\) CHAPTER -2 Misuse of Dowry Prohibition Act, 1961](#). สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๘

^{๑๖} Section 304B of Indian Penal Code



ภายหลังการสมรส ผู้กระทำความผิดต้องได้รับโทษจำคุก ๗ ปี และสามารถลงโทษสามีและสมาชิกภายในครอบครัวหรือญาติของสามีได้

อย่างไรก็ตาม กฎหมายดังกล่าวไม่ได้เกิดการบังคับใช้อย่างบรรลุลผล สภาพสังคมของประเทศอินเดียยังคงเกิดปัญหาการบังคับเรียกสินสอดอยู่เรื่อยมา ส่งผลทำให้เกิดอาชญากรรมต่อหญิงสาวจากการถูกทารุณกรรมและอันตรายจนถึงแก่ชีวิต จากการสรุปสถิติของคดีความดังตารางต่อไปนี้

Table: Dowry cases and Dowry deaths in India (2001-2020)

Year	Cases Registered	Cases Convicted	% of Cases Convicted	Cases Discharged Or Acquitted	% of Cases Acquitted	Dowry Deaths
2001	3222	547	16.98%	1281	40%	6851
2002	2816	562	19.96%	1388	49%	6822
2003	2684	329	12.26%	1226	46%	6208
2004	3592	523	14.56%	1565	44%	7026
2005	3204	484	15.11%	1414	44%	6787
2006	4504	633	14.05%	1684	37%	7618
2007	5623	567	10.08%	1883	33%	8093
2008	5555	634	11.41%	2017	36%	8172
2009	5650	627	11.10%	2290	41%	8383
2010	5182	612	11.81%	2442	47%	8391
2011	6619	750	11.33%	2858	43%	8618
2012	9038	677	7.49%	3548	39%	8233
2013	10709	620	5.79%	3585	33%	8083
2014	10050	472	4.70%	4145	41%	8455
2015	9771	595	6.09%	2617	27%	7634
2016	9683	494	5.10%	2739	28%	7621
2017	10189	671	6.59%	3161	31%	7466
2018	12826	675	5.26%	2374	19%	7166
2019	13297	828	6.23%	2120	16%	7155
2020	10366	117	1.13%	1148	11%	6966

ตารางแสดงอัตราคดีความที่เกี่ยวข้องกับสินสอดของประเทศอินเดีย

ที่มาตาราง : (PDF) CHAPTER -2 Misuse of Dowry Prohibition Act, 1961, หน้า ๒๐

การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวไม่เกิดการบรรลุลวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์ของรัฐบาลได้ เนื่องจากเหตุผลหลายประการ เช่น กฎหมายฉบับนี้มุ่งบัญญัติถึงสินสอดที่ปรากฏแบบในอดีต แต่ปัจจุบันนั้น ธรรมเนียมการให้สินสอดได้วิวัฒนาการแปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลา อาจมาในรูปแบบ "การให้ของขวัญ (Gift-giving)" และ "การให้สินสอดที่แฝงมาในรูปแบบของขวัญ (Dowry disguised as gifts)" โดยกฎหมายที่บังคับใช้นั้นไม่ได้บัญญัติให้ครอบคลุมถึงลักษณะดังกล่าว นอกจากนี้ ยังเกิดจากการที่กฎหมายบังคับใช้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ การบังคับใช้กฎหมายที่ไม่เข้มงวด การขาดการสนับสนุนและการเยียวยา



ทางกฎหมายที่ขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพสำหรับการรายงานและจัดการกับอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับสินสอด ผู้กระทำความผิดอาจใช้ช่องโหว่กฎหมายเพื่อหลบเลี่ยงความผิด การดำเนินคดีทางกฎหมายจึงอาจใช้เวลา ยาวนานและยุ่งยาก ส่งผลให้ผู้เสียหายได้รับความยุติธรรมที่ล่าช้า อีกทั้งการให้สินสอดนั้นได้หยั่งรากลึก เป็นบรรทัดฐานทางสังคมถือเป็นอุปสรรคอีกประการหนึ่งที่ทำให้วิธีการทางกฎหมายนั้นยากต่อการจัดธรรมเนียม ปฏิบัติดังกล่าว^{๑๗}

ในทางกลับกัน ฝ่ายหญิงอาจอาศัยประโยชน์จากกฎหมายฉบับนี้ในทางที่มีขอบ กล่าวคือ การใช้กฎหมายเพื่อเปิดโอกาสให้ตนได้รับประโยชน์ในทางทรัพย์สินจากการขูดรีดจากสามีของตนหรือกระทำไป เพื่อยุติข้อพิพาทส่วนตัวจากชีวิตสมรสด้วยการฟ้องเท็จที่ประสงค์ให้สามีของตนนั้นได้รับโทษตามกฎหมายด้วย วิธีการถูกจับกุมหรือจำคุก หรือเป็นไปเพื่อสร้างข้อได้เปรียบจากการหย่าร้าง หรือการได้สิทธิเลี้ยงดูบุตรตาม กฎหมายซึ่งการกระทำเหล่านี้ล้วนทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องรับโทษทางกฎหมายจากการกระทำโดยมิชอบ^{๑๘}

บทสรุป

ประเทศอินเดียนับว่าเป็นประเทศตัวอย่างที่มีการบังคับใช้กฎหมายการห้ามให้สินสอด โดยเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้นเป็นไปเพื่อการแก้ไขปัญหาที่หญิงนั้นถูกบังคับให้ส่งมอบสินสอดให้แก่ฝ่ายชาย ด้วยวิธีการอันมิชอบด้วยกฎหมาย เช่น การบีบบังคับด้วยวิธีการทารุณกรรม การทำอันตรายจนถึงแก่ชีวิต ซึ่งปัญหาดังกล่าวได้เป็นอาชญากรรมที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ภาครัฐจึงได้ตรากฎหมายเพื่อกำหนด บทลงโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด อย่างไรก็ตาม กฎหมายฉบับนี้ไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ต่อการแก้ไขปัญหาได้ อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างแก่ภาครัฐของประเทศอื่น ๆ ต่อการบังคับใช้กฎหมายที่กำจัด พฤติกรรมของคนในสังคมจากการห้ามปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีอยู่ดั้งเดิม ดังนั้น การตรากฎหมาย ในลักษณะนี้จึงอาจต้องพิจารณาอย่างรอบคอบและให้ครอบคลุมถึงลักษณะการบังคับใช้และเหมาะสมกับบริบท ภายในของประเทศตน

^{๑๗} Pranshul Pathak, “The dowry prohibition ACT in India: A critical analysis”, หน้า ๒๕๐, จาก The dowry prohibition ACT in India: A critical analysis. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๘

^{๑๘} “Dowry Prohibition Laws”, จาก [Dowry Prohibition Laws - Legal Articles - Free Law](#). สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๘